

A GreenTea projekthez kapcsolódó jógyakorlatok a fenntartható turizmusban

DOMJÁNNÉ NYIZSALOVSKI RITA^A, MISIK TAMÁS^B,
KOVÁCS TIBOR^C, NAGY ZOLTÁN^D

^AEszterházy Károly Katolikus Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Turizmus Tanszék
Egészségház u. 4., Eger 3300
nyizsalovski.rita@uni-eszterhazy.hu

^BEszterházy Károly Katolikus Egyetem
Természettudományi Kar
Környezettudományi és Tájökológiai Tanszék
Egészségház u. 4., Eger 3300
misik.tamas@uni-eszterhazy.hu

^CMagyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Turizmus-Vendéglátás Tanszék
Páter Károly u. 1., Gödöllő 2100
kovacs.tibor@uni-mate.hu

^DEszterházy Károly Katolikus Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Turizmus Tanszék
Egészségház u. 4., Eger 3300
nagy.zoltan2@uni-eszterhazy.hu

A turizmus az elmúlt évtizedekben a világ egyik leggyorsabban növekvő gazdasági ágazatává vált, ami jelentős gazdasági hasznot hozott számos desztináció számára. A nemzetközi turizmus növekedése – amely 2019-ben rekordszámú nemzetközi vendégérkezést regisztrált – a 2020–22-es Covid19-világjárványt követően új lendületet kapott, és 2024-re már csaknem utolérte a 2019-es bázisét. A turizmusban részt vevők és a vendégérkezések számának növekedésével párhuzamosan, folyamatosan bővült és bővül az úti célok, desztinációk száma is. Ugyanakkor ez a gyors növekedés és az újabb desztinációk bekapcsolódása súlyos környezeti és társadalmi problémákat is okozott: túlterhelt infrastruktúra, környezetszennyezés, helyi közösségek kiszorítása, valamint a természeti és kulturális értékek pusztulása. E kihívásokra válaszul egyre nagyobb hangsúly helyeződik a fenntarthatóságra, amely a turizmus hosszú távú működésének és a desztinációk megőrzésének alapfeltétele. A fenntartható turizmus célja, hogy a gazdasági előnyöket a társadalmi és környezeti hatásokkal összehangolja. Ebben kulcsszerepet játszanak a jógyakorlatok: olyan bevált módszerek és kezdeményezések, amelyek más régiókban is alkalmazhatók. A jógyakorlatok és azok disszeminálása hozzájárul ahhoz, hogy a turizmus ne kizsákmányolja a desztinációkat, hanem értéket teremtsen, miközben védi azokat a jövő generációi számára.

Kulcsszavak: fenntartható turizmus, jógyakorlatok, szemléletformálás

1. A fenntarthatóság és a turizmus

1.1. A fenntarthatóság jelentősége a turizmusban

A fenntarthatóság napjaink egyik legtöbbet használt fogalma a turizmussal kapcsolatban. A fenntartható, zöld turizmus egyre fontosabb szerepet játszik a globális turizmusban, mivel mind az utazók, mind pedig a turisztikai iparág felismerik a turizmus környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak hosszú távú következményeit. Az elmúlt évtizedekben a turizmus növekedése komoly nyomást gyakorolt a természeti erőforrásokra, az ökoszisztémákra és a helyi közösségekre.

A turisztikai desztinációkra nehezedő egyre nagyobb nyomás számos kérdést vetett fel a turizmussal foglalkozó szakemberek és kutatók számára is. A turizmus és a környezetre gyakorolt hatásainak kapcsolatrendszerét először *O'Reilly* (1986) vizsgálta, aki a biológiai-ökológiai hatások mellett a turizmus gazdasági-társadalmi hatásait is számbavette, és a turizmus teherbíróképességével kapcsolatos aggodalmát fejezte ki (*Vargáné Csobán*, 2010; *Ásványi* 2022). A fenntartható turizmus pozitív megközelítését *Bramwell* és *Lane* (1993) fogalmazták meg először, mely szerint célja a turizmusipar szereplői, azaz a szolgáltatók, a látogatók, a környezet és a helyi közösségek közötti komplex interakciók által keltett feszültségek és súrlódások csökkentése. „Ez olyan megközelítés, amely magában foglalja mind a természeti, mind a humán erőforrások hosszú távú életképességét és minőségét. Nem növekedéssel, de elismeri, hogy a növekedésnek vannak határai” (*Bramwell – Lane*, 1993; *Ásványi*, 2022).

Az Egyesült Nemzetek 2015 szeptemberében fogadták el a Fenntartható Fejlődési Célokat (Sustainable Development Goals – SDGs), amelyek a 2030-ig tartó időszakra vonatkoznak. A 17 cél egy átfogó keretet biztosít a fenntartható fejlődéshez, amely magában foglalja a gazdasági, a társadalmi és a környezeti szempontokat is (1. ábra). A turizmus általánosan mindegyikben szerepel, de kifejezetten a 8., 12. és 14. pontoknál határozták meg a turizmus fejlődése számára fontos részleteket (ENSZ, 2016).



Forrás: *Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030* (UNWTO, 2018)

1. ábra: A fenntartható fejlesztés célkitűzései

A fenntarthatóság gondolatának jelentőségét mutatja, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének 70. közgyűlése 2017-et a Fenntartható Turizmus Fejlődésért Nemzetközi Évnek nyilvánította (UNWTO, 2017). Az UNWTO a témakörhöz kapcsolódóan két összefoglaló munkát is kiadott 2018-ban az általános jellemzőket magában foglaló *Tourism and development I.: Key areas for Action* és *Tourism and development (Kulcsfontosságú cselekvési területek)* (UNWTO, 2018a) és II.: *Good Practices (Jó gyakorlatok)* címmel (UNWTO, 2018b). Az UNWTO kiadványaiban az alábbi módon határozta meg a fenntartható turizmus fogalmát: „Olyan turizmus, amely teljes mértékben figyelembe veszi jelenlegi és jövőbeli gazdasági, társadalmi és környezeti hatásait, figyelembe véve a látogatók, az ipar, a környezet és a fogadó közösségek igényeit” (UNWTO, 2019).

1.2. Jógyakorlatok szerepe a fenntarthatóságban

A fenntartható turizmus célja a turizmus olyan irányú fejlesztése, amely közben megőrzi a természeti és kulturális erőforrásokat, támogatja a helyi közösségeket, és minimalizálja a negatív környezeti hatásokat. A jógyakorlatok – azaz a bevált, eredményes, mások által is adaptálható módszerek – kulcsszerepet játszanak e célok elérésében. Ezek a gyakorlatok nemcsak irányt mutatnak, hanem lehetőséget teremtenek a tudásmegosztásra és az innovációra is, szerepük térségi, országos, de akár kontinensre kiterjedő hatással is bírhat. A jógyakorlatok megismerésének és átvételének fontos szerepe lehet a turizmus fejlesztése terén egy adott régióban, természetesen az adott jógyakorlat helyi adottságokhoz való adaptációjának segítségével.

Az UNWTO által 2018-ban készített fenntartható turizmusról szóló tanulmány II. kötete kimondottan a jógyakorlatok szerepével foglalkozik. Ebben olyan jógyakorlatokat mutatnak be a világ minden részéről, amelyek megfelelnek annak a 2015-ben megfogalmazott 17 általános fenntarthatósági célnak, amelyeket adaptálva a turizmusra egyértelmű iránynak szabnak meg az iparág számára, pl. SDG 1.: „A szegénység minden formájának megszüntetése mindenhol: A turizmus jövedelmet biztosít a helyi és közösségi szintű munkahelyteremtésen keresztül. Összekapcsolható a nemzeti szegénységcsökkentési stratégiákkal és a vállalkozói szellemmel. Az alacsony képzettségi követelmények és a helyi toborzás felemelheti a hátrányosabb helyzetű csoportokat, különösen a fiatalokat és a nőket.” A jógyakorlatok ezen célokból általában több pontot is integrálnak.

Napjainkban a fenntarthatóság már nemcsak a természeti környezet értékeinek, a természeti erőforrások megőrzésének fontosságát hangsúlyozza, hanem a gazdasági méltányosság mellett egyre nagyobb szerepet kap a társadalmi méltányosság/igazságosság is, azaz hogy a turisztikai desztináció társadalmi befogadó közegének fenntarthatósági igényeit is szem előtt tartjuk (foglalkoztatás, társadalmi-kulturális értékek megőrzése stb.).

A fenntarthatósághoz kapcsolódó tevékenységek/jógyakorlatok minősítő szervezete a Green Globe, amelynek története visszanyúlik az ENSZ 1992-ben, Rio de Janeiróban

rendezett „Környezet és Fejlődés” csúcstalálkozójaig. Itt fogalmazták meg a fenntartható fejlődés Agenda 21 alapelveit. A Green Globe program eredeti célja az volt, hogy támogassa a fenntartható működésre törekvő turisztikai szolgáltatókat a környezeti hatásuk mérésében, illetve a negatív hatásokat mérséklő stratégiák kidolgozásában és végrehajtásában (Rátz, 2023). 2004-ben indult útjára a londoni World Travel Market nemzetközi utazási szakvásár keretében átadott felelősségteljes turizmus díj (Responsible Tourism Awards). A díjjal azoknak a turisztikai szolgáltatóknak és desztinációknak a jógyakorlatait ismerik el, amelyek érdemi eredményeket érnek el a turizmus fenntarthatóvá tételében azáltal, hogy felelősséget vállalnak a turizmus negatív hatásainak csökkentéséért és a pozitív hatások növeléséért (Goodwin, 2018). A felelősségteljes turizmus díjak jelentősége abban rejlik, hogy bemutatják és népszerűsítik a jógyakorlatokat, illetve segítenek a látogatóknak és a turisztikai vállalkozásoknak abban, hogy vásárlási döntéseik során képesek legyenek megkülönböztetni a ténylegesen hatékony, felelősen működő szervezeteket azoktól, amelyek csupán a „greenwashing” eszközével élnek, azaz elhítetik a fogyasztókkal és a közvéleménnyel, hogy a valóságosnál jóval többet tesznek a környezetért (Rátz, 2023).

A jógyakorlatok értékének elismerése nemcsak a díjazottak számára jelent presztízs, hiszen nő a vállalkozásuk ismertsége (gazdasági előnyökkel is jár), megerősítést kapnak, hogy jó irányba haladnak, hanem más szolgáltatók felé is üzenetet jelent és példát mutat. A turisztikai jógyakorlatokra/innovációkra – amelyek értelmezhetők a meglévő problémák megoldására adott új válaszként – általában jellemző az, hogy könnyen másolhatók, az ágazat sajátosságaiból adódóan (Hjalager, 2010). A könnyű másolhatóság miatt viszont egy-egy innovatív megoldás csak rövid ideig tudja növelni az adott szolgáltató versenyképességét, mivel a sikeres gyakorlatokat, kevés kivétellel, viszonylag könnyen le tudják másolni a versenytársak (Williams, 2014). Viszont a jógyakorlatok adaptálása akár eltérő környezeti feltételek esetén is összességében javítja a szektor alkalmazkodóképességét, és előmozdíthatja a fenntarthatósági törekvéseket (Rátz, 2023).

Milyen típusú jógyakorlatok lehetnek a fenntartható turizmusban?

A jógyakorlatokat kategorizálhatjuk a turisztikai ágazatokhoz való kapcsolódásuk alapján, pl. ökoturizmus, kulturális és örökségturizmus, aktív turizmus stb., illetve olyan módon is, amely a turisztikai tevékenység 1-1 kulcsmozzanatára (pl. utazás/közlekedés) vagy küldetésére (pl. szemléletformálás) koncentrál. A kategóriákat 1-1 példával szeretnénk alátámasztani.

1. Közösségi alapú turizmus

A közösségi részvétel és az alulról szerveződő turisztikai kezdeményezések erősítik a helyi identitást és növelik a bevételek helyi megtartását. Példa erre a thaiföldi Mae Kampong falu, ahol a turisták helyi családoknál szállnak meg, részt vesznek a mindennapi tevékenységekben, így nemcsak hiteles élményt kapnak, de közvetlenül támogatják a közösséget is (UNWTO, 2019).

2. Környezeti menedzsment

A természeti értékek védelme elengedhetetlen, hiszen több turisztikai ágazat számára ezen értékek telepítőtényezőkként jelennek meg. De ide kapcsolhatóak az energiahatékonyságot szolgáló és a megújuló energiák hatékonyabb kihasználását jelentő jogyakorlatok is. A Galápagos-szigeteken kvótákat és szigorú belépési szabályokat alkalmaznak a turisták számának szabályozására, a látogatómenedzsmentre, megőrizve az ökoszisztémák sérülékeny egyensúlyát (<https://www.galapagos.org>). Hasonlóan, a Costa Rica-i ökoházak példamutatóan integrálják az ökológiai építkezést és a megújuló energiaforrásokat (Jampol, 2014).

3. Fenntartható közlekedés és mobilitás

A turizmus egyet jelent a helyváltoztatással, és a közlekedés az elmúlt évtizedekben jelentősen hozzájárult a turizmus karbonlábnyomának dinamikus növekedéséhez. Mind a desztináció megközelítésének, mind pedig a desztinációban való mozgásnak a fenntarthatóbbá tétele fontos szempont a turizmusban. A városi turizmusban különösen is kiemelt jelentőségű a fenntartható mobilitás. A koppenhágai kerékpárosbarát fejlesztések, illetve a tömegközlekedés előtérbe helyezése példát mutat arra, hogyan csökkenthető a turizmus ökológiai lábnyoma (Biczók, 2023).

4. Oktatás és tudatosságnövelés

A jogyakorlatok közé tartozik az utazók és szolgáltatók szemléletformálása. A „Green Key” (a turisztikai létesítmények környezetvédelmi teljesítményét és kezelését igazolja) és „Blue Flag” (strandok, kikötők és fenntartható turisztikai hajók minőségét és környezetvédelmi kritériumoknak való megfelelését tanúsítja) minősítések nemcsak minőségi elvárásokat támasztanak, de a fenntarthatósági tudatosságot is növelik (<https://www.fee.global/>). Spanyolországban a Lanzarote művészeti, kulturális és turisztikai központ hálózata a művészeti ágak bevonásával növeli a tudatosságot és előmozdítja a fenntarthatóságot, összhangban a művészet és a természet tökéletes harmóniában való együttélésének jövőképevel (UNESCO, 2018).

5. Digitális eszközök alkalmazása

A digitális megoldások – például fenntarthatósági appok vagy virtuális túrák – lehetővé teszik az utazási szokások alakítását, és csökkenthetik a fizikai jelenlét szükségességét, támogathatják a látogatómenedzsmentet. A Visit Finland „Sustainable Travel Finland” programja jó példa az integrált digitális és oktatási eszközökre (Visit Finland, 2023).

A jogyakorlatok nem csupán eszközök a fenntarthatóság megvalósításához, hanem példák, amelyek inspirálhatják a turisztikai szereplőket világszerte. Az átláthatóság, az együttműködés és az adaptáció képessége kulcsfontosságú a jogyakorlatok sikeres átvételéhez.

2. Jógyakorlatok és a GreenTEA projekt

2.1. A GreenTEA projekt bemutatása

A GreenTEA projekt (Improving the educational background of Green Tourism in higher education by developing alternative educational materials and learning opportunities -2023-1-HU01-KA220-HED-000156471) négy ország – Magyarország, Finnország, Portugália és Horvátország – hat intézményének – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem (Eger, Magyarország), Satakunta University of Applied Sciences (Pori, Finnország), Polytechnic Institute of Bragança (Bragança, Portugália), PortugalNTN (Mirandela, Portugália), Faculty of Tourism and Hospitality Management, University of Rijeka (Rijeka, Horvátország) és Institute of Agriculture and Tourism (Porec, Horvátország) – részvételével valósul meg 2023–2026 között.

A projekt motivációja egy olyan zöld turisztikai e-tanulási platform létrehozása (E-learning Platform), amely a felsőoktatás és a nagyközönség számára biztosítja a szükséges ismereteket, készségeket és forrásokat ahhoz, hogy a turizmus fenntarthatóbbá és környezetbarátabbá váljon. Az e-learning-tananyag összeállítása során külön figyelmet fordítottunk arra, hogy minden résztvevő ország olyan turizmustípusokkal kapcsolatos jógyakorlatokat mutasson be, amelyek meghatározóak az adott ország turisztikai kínálatában. A magyar partner a kulturális turizmusban, az ökoturizmusban és a vendéglátás ágazatban vállalta, hogy jógyakorlatokat mutat be a projektben (Domjánné Nyizsalovszki, 2025). Az alábbiakban ezeket szeretnénk ismertetni.

2.2. Jógyakorlatok

2.2.1. Kulturális turizmus

GarázsSasvár – rendezvényhelyszín Parádsasváron (Domjánné Nyizsalovszki Rita)
A projekt összefoglalása

A Dumasínház Kft. a stand-up előadó műfajhoz kapcsolódó vállalkozás, amely egy vidéki hátrányos helyzetű településen valósította meg a legújabb projektjét GarázsSasvár néven. Parádsasváron a leromlott állapotú egykori iparterületen a Dumasínház Kft. 2022-ben megvásárolta az egykori gyár egyik épületét, ott rendezvényteret alakított ki, és létrehozta a DumaSasvár rendezvényt (2. ábra). A projekt célja, hogy a vállalkozásnak a fenntartható vállalkozásfejlesztésben eddig elért eredményeit itt is kamatoztathassa, és a településen a közösségi összefogás motorjaként elősegítse a szemléletformálást és a fenntartható turizmusfejlesztést.

A projekt céljai

A Dumasínház vállalkozás 2003-ban indult, és a vállalkozás működése során egyre fontosabb céllá vált a fenntarthatóság előtérbe helyezése személyes és rendszerszintű okokból is. Legfontosabb céljaik:

- A vállalkozás karbonlábnyomának csökkentése
A vállalkozás tudományos alapú (Science based target initiative, <https://sciencebasedtargets.org/>). célkitűzéseket tesz, hogy elérje a zéró kibocsájtást. A célok elérése érdekében úgynevezett témaéveket hoznak létre, amelyeknek az a lényege, hogy minden évben 1-1 témát próbálnak projektként megoldani és utána természetesen továbbvinni:
- Anyag- és energiatakarékosság,
- A szemléletformálás elősegítése a humor segítségével,
- Mobilitási projekt,
- Közösségépítés és szemléletformálás a településen: közönségből közösség.



Forrás: Gulyás István

2. ábra: A GarázsSasvár rendezvényhelyszíne az egykori üvegyár garázsza

Hatásai

A karbonlábnyom csökkentése: A vállalkozás az elmúlt években számos minősítést szerzett meg a fenntarthatósági törekvések során: Green Office minősítés, Green Destination minősítés, SBTI carbon footprint certificate (folyamatban). Karbontudatosabb étkezési kínálat kialakítása a Dumaszínházban.

Mobilitási projekt: Kedvezményrendszer kialakítása a DumaSasvár rendezvényeire, IT-fejlesztés a BKK, az Interticket, az NMFR Zrt. bevonásával (online vásárolható jegy, amit a Dumaszínház tud támogatni, ugyanakkor nyomon követhető, ki használta), ugyanezen rendszer kiterjesztése a MÁV-Volánbusz csoportra, és az ezt segítő kommunikációs projekt elindítása.

Anyag- és energiatakarékosság: Ez elsősorban a víztakarékos és az energiatakarékos beruházásokat foglalja magába, de egy vizes élőhely kialakítása is megtörtént a projekt területén.

A szemléletformálás elősegítése a humor segítségével: A vállalkozás igyekszik nyitottabbá tenni az embereket a klímaváltozás problematikájára és inspirálni őket a jógyakorlatokra. Ezt a célt több csatornán is igyekeznek elérni: „Zöld válasz” podcastsorozat (<https://dumaszinhas.hu/podcastok/>), Bookline Green podcast (<https://dumaszinhas.hu/podcastok/>) és zöld tematikájú stand-up-műsorok, -előadások segítségével.

Közösségépítés és szemléletformálás a településen: A cél, hogy közönségből olyan közösséget építsenek, amelyik részben helyben, másrészt pedig a saját közösségében motorja tud lenni a fenntarthatósági törekvéseknek. A munka során a különböző programok segítségével bevonják a helyi közösséget és a nézőket a fenntarthatósági kérdésekbe, helyi ügyekbe és természetvédelmi kérdésekbe a DumaSasvár rendezvény kiegészítő programjaként. Igyekeznek fellendíteni és fejleszteni a helyi turizmust az Innotime Hungary bevonásával. A közösségépítést a „Sasvári történetek podcast” formájában erősítik, itt helyi történetek rögzítése és megosztása történik a saját podcastcsatornákon, illetve a történetek helyszínén QR-kód kihelyezésével valósul meg a turisták közti népszerűsítés. Ezáltal a település lakói is elkötelezettebbé válnak a saját természeti-kulturális értékeik megőrzésére.

2.2.2. Vendéglátás

Iszkor étterem, Mályinka és Sulyom étterem, Sarud (Misik Tamás és Nagy Zoltán)

A projekt összefoglalása

Az Iszkor étterem a Mátra–Bükk turisztikai térségben elhelyezkedő Mályinkán, egy kis hegyi faluban nyílt meg, a Sulyom étterem pedig a Tisza-tó partján, a Debrecen és térsége turisztikai térséghez tartozó Sarud településen található. Közös jellemzőjük, hogy mindkét étterem 2021-ben nyílt meg, és olyan településen, amely bár a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 által kijelölt 11 turisztikai térséghez tartozik, azonban e települések nem tartoztak a desztinációk turizmusának húzótelepülései közé. Mindkét étterem az átlagosnál rövidebb, de változatos, regionális, szezonális alapanyagokból készült étlapot dolgozott ki, amely támaszkodik a helyi termelőkre, és a rövid ellátási láncokat részesíti előnyben.

Mit jelent ma fenntartható étteremnek lenni? A fenntartható vendéglátás nemcsak a negatív környezeti hatások csökkentését jelenti, hanem kiterjed a társadalmi és gazdasági fenntarthatóságra is, többek között a helyi közösségek támogatására és az erőforrások felelős felhasználására (*Namkung – Jang*, 2013). Az éttermek fenntarthatósági stratégiái a helyi alapanyagok minél nagyobb arányú használatát, az energiatakarékos technológiák alkalmazását, a hulladékcsökkentési módszerek bevezetését és a fogyasztói tudatosság növelését egyaránt magukba foglalják (*Kovács*, 2013). A két étteremnek kiküldött GreenTEA kérdőív legfontosabb eredményeit az *1. táblázatban* foglaltuk össze.

étterem	energiahatékony infrastruktúra (igen/nem)	étel- és italösszetevők megoszlása származás szerint (%)	milyen összetevők érkeznek fenntartható gazdálkodásból	hulladékcsökkentési módszerek
Iszkor	új ablakok: nem szigetelt tető: n. szigetelt falazat: igen kondenzációs kazán/ használati melegvíz- tároló: n.	ÉTEL hazai: 90 külföldi: 10 ITAL hazai: 90 külföldi: 10	bor: 80% húsok zöldségek: 80%	Nose-to-tail módszer
Sulyom	új ablakok: igen szigetelt tető: i. szigetelt falazat: i. kondenzációs kazán/ használati melegvíz- tároló: nem	ÉTEL hazai: 98 külföldi: 2 ITAL hazai: nincs adat külföldi: n. a.	sajtok zöldségek gyümölcsök	komposztálás, a zöldhulladékok másik részét megkapja a helyi állatkert

1. táblázat: Az Iszkor és a Sulyom étterem legfontosabb fenntarthatósági paramétereit a GreenTEA kérdőív alapján

A projekt céljai

Az éttermek egyik legfontosabb környezetvédelmi célkitűzése a keletkező összhulladék mennyiségének minimalizálása és különösen az élelmiszerhulladékok csökkentése. A nyitvatartási idő optimalizálásával igyekeznek költséghatékonyabb működést, kisebb környezetterhelést elérni. A modernizált és folyamatosan fejlesztett épületekkel a jövőben ugyancsak kisebb rezsi-költséggel, alacsonyabb szén-dioxid-kibocsátással üzemeltethetőek az éttermek. Jövőbeli célja mindkét étteremnek, hogy napelempanel felszerelésével jelentős rezsi-költség-csökkentést tudjanak elérni. A térségben meghatározó szereplővé váló éttermek nem titkolt célja az is, hogy a felhasznált étel- és italösszetevők minél nagyobb arányban országhatáron belülről, sőt lehetőleg a térségből érkezzenek. Továbbá minél több termék fenntartható gazdálkodásból származzon.

A projekt hatásai

Szigorú anyaggazdálkodást folytatnak a vizsgált vendéglátóipari egységek, csak az el nem fogyasztott élelmiszerek kerülnek hulladékba. A Sulyomban a szerves anyagok egy részét komposztálják, a zöldhulladékot pedig a közeli állatmenhelynek adományozzák. A két étterem nincs a hét minden napján nyitva. A nyitvatartási időt a várható nagyobb vendégforgalomhoz igazítják. Elsősorban a hétvégékre fókuszálnak, és a nyári szezonban a hét több napján van nyitva például az Iszkor étterem, mint a téli szezonban. A vizsgált éttermek részben szigetelt falakkal és tetővel, valamint alacsony hőátbocsátási tényezőjű (U érték, W/m²K) nyílászárókkal rendelkeznek. A zöld gyakorlatokat folytató éttermek

az étel- és italösszetevők minimum 90%-át Magyarországról szerzik be. Az Iszkor esetében a fűszerek egyenesen az étterem melletti kiskertből érkeznek. A húsok, sajtok és zöldségek 80-90%-a helyi termelőktől, gyakran fenntartható gazdálkodásokból kerülnek beszerzésre. Mind a két étterem esetében elmondható, hogy igyekeznek 50 km sugarú körön belülről beszerezni az ételek elkészítéséhez szükséges alapanyagokat, így is támogatva a helyi gazdálkodókat.

2.2.3. Ökoturizmus és szemléletformálás

Éden projekt – Bodelva, Cornwall (Kovács Tibor)

A projekt összefoglalása

Az Éden projekt a világ legnagyobb üvegháza, egy 50 hektáros botanikus kert. A projekt 1996-ban indult, és közösségi kezdeménnyel egy használaton kívüli agyagbányát gondoltak újra Cornwallban. Tim Smit, az ötletgazda és egyik társalapító olyan nagyobb léptékű projektet keresett, amely újra összekapcsolná az embereket a növényekkel és a természettel, és hozzájárulna az ökológiai tudatosság és oktatás fejlesztéséhez. Az Éden projekt egyszerre globális kert, oktatási jótékonyági szervezet és szociális vállalkozás. Egy gyönyörű és szimbolikus átalakulás során a korábban kopár tájat lenyűgöző, 24 hektáros kortárs szabadtéri kertté (a többi az ikonikus biokupolák és létesítmények területe) alakították át. (<https://www.greatgardensofcornwall.co.uk/eden-project/>)



*Forrás: <https://www.edenproject.com/visit>
3. ábra: Éden projekt (Bodelva, Cornwall)*

A projekt céljai

Az Éden projekt fő célja nem csupán a természetvédelem, a tudatosság és a megértés fejlesztése, hanem annak feltárása is, hogy az emberi tevékenység hogyan integrálható a különböző ökoszisztémákba anélkül, hogy környezeti kockázatot jelentene.

Ezért a növények tekintetében kutatásokat végeznek a növények ételkészítés-, gyógyászati, energia- és építési célokra való felhasználásának feltárására (<https://www.tomorrow.city/the-eden-project/>).

- A természethez fűződő kapcsolat helyreállítása
Smit: „Ha azt akarjuk, hogy az emberek vonzódjanak a természethez, és a gyerekek is csatlakozzanak a bolygó megmentéséhez, a legjobb, amit tehetünk, hogy ösztönözzük bennük a kalandvágyat.”
- A környezeti kutatás és oktatás előmozdítása
Ez a vízió lehetővé tette az Éden projekt számára, hogy jelentős hatást gyakoroljon az Egyesült Királyság oktatására. A helyszín évente nemcsak 50 000 diákot fogad, hanem a kutatók az ország egész területén együttműködnek a tanárokkal az oktatási tanterv kidolgozásában.
- Elkötelezettség a fenntarthatóság iránt
A komplexum 2001 óta folyamatosan fejlődik. Ha az első években a természet iránti csodálat és tisztelet volt az eredeti inspiráció, az idő múlásával az Éden projekt mögött álló emberek a fenntarthatóságra összpontosították erőfeszítéseiket. Erre példa az Éden által bevezetett, megújuló energiaforrásokon alapuló energetikai megoldások használata, pl. egy geotermikus erőmű építése (<https://www.edenproject.com/mission>).

Hatásai

Az Eden Project kezdeti költsége meghaladta a 140 millió fontot, de évente 15-20 millió fontra van szükség a karbantartási költségek fedezésére. Az Éden projekt 2017-ig több mint 1 milliárd fonttal járult hozzá a cornwalli gazdasághoz. 2019-ben 1 000 095 látogatót fogadott, 2022-ben pedig több mint félmilliót (a Covid miatti időleges visszaesés okán).

A környezeti fenntarthatóság az Éden projekt küldetésének része. A kupolák és kertek elősegítik annak megértését, hogy az emberiségnek hogyan kell(ene) gondoskodnia a bolygóról, együttműködnie a természettel, csökkenteni a légkörben található CO₂ mennyiségét és megőrizni a biológiai sokféleséget.

Az elhagyott agyagbánya „globális kertté” alakításának részeként a mérnökök, építészek és tervezők fenntarthatósági szakértőkkel együttműködve dolgoztak azon, hogy a helyszín a lehető legergiahatékonyabb és legfenntarthatóbb legyen (energiahatékonyság, megújuló energiaforrások használata, saját talaj előállítás) (<https://www.edenproject.com/about-us/annual-and-sustainability-reports/annual-review-2022-23>).

3. Konklúzió, javaslatok

Az elmúlt évtizedekben a turizmus növekedése komoly nyomást gyakorolt a természeti erőforrásokra, az ökoszisztémákra és a helyi közösségekre. Ugyanakkor a globális klímaváltozáshoz kapcsolódó közvetlen és közvetett hatások is kihívások elé állították az ágazatot. Ennek következtében a turizmusipar fenntarthatóbbá tétele nem csupán lehetőség, hanem szükségszerűség is a jövő nemzedékei számára. A fenntartható turizmus jelentősége tovább fog növekedni az elkövetkező években, ahogy az utazók egyre inkább tudatosabbá válnak az ökológiai lábnyomukkal kapcsolatban. A turizmusiparnak alkalmazkodnia kell ehhez a trendhez, és olyan innovatív megoldásokat kell kínálnia, amelyek egyensúlyt teremtenek a turisták igényei és a környezeti, társadalmi hatások között.

Összességében a zöld turizmus nem csupán egy múló trend, hanem egy olyan elengedhetetlen lépés, amely biztosítja a turizmus jövőjét, és hozzájárul a Föld természeti és kulturális kincseinek megőrzéséhez. A szemléletformálás és ehhez kapcsolódóan a jógyakorlatok terjesztése és a fenntartható turisztikai szemléletmód előmozdítása mindannyiunk közös érdeke. A jógyakorlatoknak komoly ösztönző szerepe van a szemléletformálásban, nemcsak a vendégek, hanem a szakma felé is. A felsőoktatási intézmények a fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztás mellett a turizmus szektor stakeholdereihez való kapcsolódással szintén elősegítői lehetnek a jógyakorlatokhoz kapcsolódó szemléletformálásnak.

A három ismertetett jó példában csak egy az – az Éden projekt –, ami már hosszabb ideje működik, így mérhető hatásai vannak a szemléletformálásban, a másik két turisztikai ágazathoz kapcsolódó jógyakorlatok még rövid ideje működnek ahhoz, hogy a hatásuk jól mérhető legyen. Azonban elmondható, hogy ennek ellenére ezek a projektek/vállalkozások hamar népszerűvé, turisztikai szempontból is elismertté váltak, és befoglaló településeiket feltették a turisztikai térképre. Katalizátor szerepük elvitathatatlan. Az elkövetkező évek kutatásaiban szándékozunk majd visszatérni ezekhez a projektekhez, hogy megvizsgáljuk, vajon hosszabb távon milyen hatással tudtak lenni ezek a jógyakorlatok a szűkebb-tágabb környezetükre.

Hivatkozások

- ÁSVÁNYI K. (szerk.) (2022): *Fenntarthatóság a turizmusban*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
<https://doi.org/10.1556/9789634547860>
- BICZÓK P. (2023): A jövő városa a(z) elektromos kerékpárra és a gyalogos közlekedésre optimalizál. <https://g7.hu/elet/20230714/a-jovo-varosa-az-elektromos-kerekparra-es-a-gyalogos-kozlekedesre-optimalizal/>

- BRAMWELL B., LANE B. (1993): Sustainable tourism: An evolving global approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 1. 1–5. <https://doi.org/10.1080/09669589309450696>
- DOMJÁNNÉ NYIZSALOVSZKI R. (2025): Projektbeszámoló a GreenTEA pályázathoz. Kézirat, Eger.
- EDEN PROJECT: Annual and sustainability reports. <https://www.edenproject.com/about-us/annual-and-sustainability-reports/annual-review-2022-23> (letöltve: 2025. 06. 26.)
- EDEN PROJECT: Great Gardens of Cornwall – Eden Project. <https://www.greatgardensofcornwall.co.uk/eden-project/> (letöltve: 2025. 06. 26.)
- ENSZ (2016): Fenntartható Fejlődési Célok. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/> (letöltve: 2025. 06. 26.)
- FOUNDATION FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION: <https://www.fee.global/>
- GALAPAGOS CONSERVANCY: Sustainable tourism. <https://www.galapagos.org/travel/sustainable-tourism/>
- GOODWIN H. (2018): World RT Awards. <https://responsibletourismpartnership.org/world-rt-awards/> (letöltve: 2025. 06. 26.)
- HJALAGER A.-M. (2010): A review of innovation research in tourism. *Tourism Management*, 31. 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.08.012>
- JAMPOL G. (2014): History in brief: Ecotourism in Costa Rica. Global Ecotourism Network. <https://www.globalecotourismnetwork.org/History>
- KOVÁCS GY. (2013): A fenntarthatóság vizsgálata a magyar éttermek körében. *Modern Geográfia*, 1. 37–50.
- NAMKUNG Y., YANG S. S. (2013): Effects of restaurant green practices on brand equity formation: Do green practices really matter? *International Journal of Hospitality Management*, 33. 85–95. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2012.06.006>
- O'REILLY A. M. (1986): Tourism carrying capacity: Concept and issues. *Tourism Management*, 7. 4. 254–258. [https://doi.org/10.1016/0261-5177\(86\)90035-X](https://doi.org/10.1016/0261-5177(86)90035-X)
- RAMOS J. (2021): Az Eden Projekt: Mi ennek a fenntartható városnak a célja? <https://www.tomorrow.city/the-eden-project> (letöltve: 2025. 06. 26.)
- RÁTZ T. (2023): *Felelősségteljes turizmus. Lehetőségek és kihívások a poszt-Covid korszakban*. Budapest: Kodolányi János Egyetem.
- UNWTO (2017): Discussion paper on the occasion of the international year of sustainable tourism for development. Madrid: UNWTO.
- UNWTO (2018a): *Tourism for Development – Volume I: Key Areas for Action*. Madrid: UNWTO.
- UNWTO (2018b): *Tourism for Development – Volume II: Good Practices*. Madrid: UNWTO.
- UNWTO (2019): Fenntartható fejlődés. <https://www.unwto.org/sustainable-development> (2019. augusztus 12.)

- VARGÁNÉ CSOBÁN K. (2010): A fenntartható turizmus vidékfejlesztési összefüggései az Észak-Alföldi régió példáján. Doktori értekezés tézisei, Debrecen. [https://dea.lib.unideb.hu › bitstreams › download](https://dea.lib.unideb.hu/bitstreams/download) (letöltve: 2025. 06. 26.)
- VISIT FINLAND (2023): Sustainable Travel Finland Programme. <https://travel-trade.visitfinland.com/en/contacts/news/state-of-sustainable-tourism-2023/>
- WILLIAMS A. M. (2014): Tourism Innovation. In: Lew A. C., Hall C. M., Williams A. M. (eds.): *The Wiley Blackwell Companion to Tourism*. John Wiley & Sons, Chichester, 168–178. <https://doi.org/10.1002/9781118474648.ch13>